

Makale Gönderim Tarihi 02.11.2018 – Makale Kabul Tarihi 02.11.2018

ToplumveKültürAraştırmalarıDergisi
Journal of Social and Cultural Studies
www.toplumvekultur.com
 Yıl/Year: 1, Sayı/Issue:2

MODERN VATANDAŞLIĞIN KÜLTÜREL TEMELLERİ¹

Stephen Kalberg²

Çev. Ezgi Karmaş³

Modern vatandaşlık, nadiren uyum halinde olan güçlerin bir araya gelerek oluşturdukları düzene dayanmaktadır ve güçlerdeki ufak bir değişimin, modern vatandaşlığın devamlılığını tehlikeye atma olasılığı bulunmaktadır. Modern vatandaşlığın ilkelerinin kabul edilmesi için yaygın olarak izlenen yolun oldukça kırılğan bir yapıda olduğu da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bu bölüm, modern vatandaşlığın yükselişinde kültürel güçlerin merkezi bir rol oynadığını ileri sürmektedir. Bu kısım, modern vatandaşlığın kültürel temellerinin, ekonomi ve politikaların –kamusal alanın- genişlemesiyle ortaya çıkan farklı teorik olasılıkların araştırılması üzerine kurulmuştur. Bunlar, bir tarafta ‘modern öncesi’ vatandaşlık; diğer tarafta ailenin özel değerlerinin, etnik grup dayanışmasının, araçsal akılcılığın ya da vatandaşlığın yükselişine karşı çıkan farklı değerlerin vurgulanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern vatandaşlığın ana bileşenlerini oluşturan sivil sorumluluk, sosyal güven, eşitlikçilik ve dünya yönelimli bireycilik⁴ gibi parçaların her biri incelenmektedir. Her bir bileşenin kökenindeki kültürel kuvvetler, Amerikan Kolonileri ve Amerika Birleşik Devletleri’nin erken dönemlerinden bilgiler verilerek anlatılmaktadır. Sonuç bölümünde, ileri sanayileşmeyle modern vatandaşlık bileşenleri arasında öne çıkan iç gerilimlere işaret edilmektedir.

Kamusal Alanın Genişlemesi: Teorik Olasılıklar

Modern öncesi vatandaşlık

Kendi ayakları üzerinde durabilen ve varlığını sürdürebilen vatandaşlık, ilk olarak, Batı’daki özerk ortaçağ kentlerinde ortaya çıkmıştır. Ekonomik çıkarların serbest takibi gibi hem yasal evrenselcilik hem de siyasi haklara sahip şehir sakinleri merkezi konumlarını sürdürmüşlerdir. (bkz. Weber, 1927: 313). Günümüzde güçlü loncalarda örgütlenen ve kardeşlik yeminleriyle

¹ İngilizce orijinali “*Citizenship and Social Theory*” ed. Bryan S. Turner. Sage Publications. London – Newbury Park – New Delhi içinde s.91-114’te yayımlanmıştır. Yazarın isteği üzerine çevirisi sunulmaktadır.

² Profesör, Boston Üniversitesi

³ Arş. Gör. Kırıkkale Üniversitesi, ekarmaz@yahoo.com

⁴ Orijinal metin içinde *world-oriented individualism* olarak geçmektedir.

birbirlerine bağlanan zanaatkârlar ve tüccarlar, modern öncesi vatandaşlık biçiminin vazgeçilmez toplumsal taşıyıcıları olarak hizmet etmişlerdir.

İlk vatandaşlık biçiminin ortaya çıkışı, bu şehirlerin ayırt edici özelliği olan, niteliksel olarak gelişmiş ekonomik faaliyetlerine kısmen bir yanıt olarak görülebilir. Ekonomik çıkarlara dayanan sosyal ilişkiler daha belirgin hale geldikçe; aile, klan, köy, etnik ya da dini gruplara ait olma, yönetimle etkileşime geçme biçimlerinin dışında kalmıştır. Ortaçağ kentindeki farklı kesimden insanların ekonomik işlemler için bir araya gelmesi, kişilerin sahip oldukları üyeliklerini ya da bağlarını temel alarak yapılan tanımlamaların zayıflamasına neden olmuştur. Sosyolojik olarak, bu ikilikler anlamlılıklarını önemli ölçüde yitirmiştir. Şimdiye kadar birbirlerinden ayrı olarak görülen kişilerin bir araya gelmesi daha çok kamusal alanda gerçekleşebilecek bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır.¹ Siyasi hakların oluşturulması; yeni, daha evrenselci etkileşim biçimlerini meşrulaştırmak için bir araç işlevi görmüş; sonuç olarak şehrin tüm sakinlerinin bunlardan yararlanmaları sağlanmıştır. Dahası, herkes, -kent'in "üyeleri" olarak- "hukuki" alanda eşit sayılmış ve yargı süreçlerine katılma hakkına sahip olmuştur.

Uzun bir aradan sonra, özellikle yerel, hatta ulusal temsil organları ve yasal kurumların gelişmesiyle karakterize edilen modern öncesi vatandaşlık, on yedinci, on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda niteliksel bir ilerleme kaydetmiştir. Malların, kişisel bağılıklara dayalı olmayan alışverişini sürdürmek için gerekli araçların peşinde olan ve giderek bağlayıcı bir hale gelen burjuvazi, güçlü bir toplumsal taşıyıcı olarak kendini göstermiştir. Burjuvazi, egemen feodal aristokrasinin bütün karar verme biçimlerinde baskın olan kişisel bağılıklara ve kayırmaya doğrudan karşı çıkarak, evrensel standartların doğruluğunu ileri sürmüştür. İstenen sadece siyasi karar verme süreçlerine erişim talebi değil aynı zamanda, burjuvazinin sözleşmelere dâhil olduğu ve devletin, burjuvaziye yasal statülerini güçlendireceğine dair güvence verdiği daha kapsamlı bir "hukuki" evrenselcilik arayışıdır. Bu sınıfa verilen güvenceler, uzun vadeli ekonomik planların oluşturulması için vazgeçilmez olan bir öngörülebilirliktir ki bunlar feodal ve patrimonyal yönetimlerde eksik olan unsurlardır. Bu gelişmelere, kişisel ve sınıf temelli bağılıklara karşı evrensel siyasi haklar- günümüzde insan hakları²- için bir çağrı eşlik etmiştir. Grup içi ve grup dışı bağılıklardan ayrı bir kamusal alan büyümeye başlamıştır. Şimdi, bu kamusal alan, siyasi ve medeni hakların genişletilmesiyle, bireyleri, kendi nüfuz alanlarında daha etkili bir şekilde korumaktadır. Burjuvazi bu yolu açtıktan sonra, on dokuzuncu yüzyıldan bu zamana kadar dışlanan orta sınıf ve işçi sınıfları daha kapsamlı siyasi ve medeni haklar ile ilgili devlet kurumlarına erişimin (örneğin, mahkemelere erişim) artırılmasına yönelik taleplerde bulunmuştur (bkz Marshall, 1950; Bendix, 1977; Turner, 1986: 13-26). Bazı endüstrileşmekte olan ülkelerde bu sınıflar, burjuvazinin gücünü sınırlamakta başarılı olmuştur.³

Modern öncesi vatandaşlığın gelişmesi hiçbir şekilde şehirlerin yükselişi, ticaretin artması, sanayileşme ve kamusal alanın genişlemesi gibi 'otomatik' olarak gerçekleşmemiştir.

Bu zamana kadar, Ortaçağ'da ortaya çıkan ve Batı'da, on yedinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar yükselen bir vatandaşlık biçiminin ortaya çıkışı tek başına bir tarihsel gelişme izlemiştir. *Analitik olarak*, ortaçağ zanaatkârları, tüccarlar ve daha sonra da bir arada tutan burjuvazinin taşıdığı net itici güce rağmen, kamusal alanın siyasi ve medeni haklar kavramlarına nüfuz etmesi birkaç olasılıktan sadece biri olarak görülmelidir. Bu yeni vatandaşlık değerlerinin, kamusal alanın genişlemesini takip edip etmediği, bu değerlerin klan, etnik ve dini gruplaşmanın özelliğiyle eşit bir düzlemde rekabet edip etmediği ya da ikinci seçeneğin, tüm vatandaşlıklara karşı bütün itici güçlerini başarılı bir şekilde uzaklaştırıp uzaklaştıramadığı, gerçekleşmesi mümkün olan ihtimaller dâhilinde kendilerini göstermektedir. Hatta bu sınıfların, modern öncesi vatandaşlıklarındaki sosyal ilişkiler bile, kişisel kayırmacılık nedeniyle “bozulmuş” hale gelebilir ve klan, etnik ve dini ilişkilere dayanan bağlılıklara geri dönebilir. Aynı zamanda, tüm bağlılık biçimlerinin yeniden canlanması, zaman içinde burjuvazinin gücünü yıpratır. Gerçekten de bu durum, bu sınıftan, tıpkı feodal aristokrasiye karşı protestosunu hafifletmeye çalışarak ve daha önceki evrensel siyasi ve medeni hak arayışını kendi sınıf çıkarlarının yerine koyarak hâkimiyetini güvence altına almış olduğundaki durum gibi gerçekleşebilir.⁴

Bu nedenle, modern öncesi vatandaşlığın ortaya çıkışı teorik olarak, zanaatkârlar, girişimciler ve bağlayıcı burjuvazinin ikiliklerin üstesinden gelmek ve evrensel siyasi ve medeni hakları geliştirmek için çaba harcamasına benzer bir kaç muhtemel gelişmeden sadece biri olarak görülmelidir. Diğer önemli olasılıklar da mümkün olan en kısa biçimde irdelenmelidir.⁵

Aile Değerlerine Ve Etnik Grup Dayanışmasına Yönelim

Zanaatkârlar, tüccarlar ve hatta güçlü burjuvazi tarafından gerçekleştirilmiş olsa da, ekonomik işlemlerin genişleyen kamusal alanı, ailenin, klanın, etnik ve dini grupların bağlılığını aşmak konusunda başarısızlığa düşebilir. Kişisel bağlılıklarda bu tarz bir kırılma olmadan, siyasi ve medeni haklara dair kişi dışı ve bağlayıcı kavramların oluşumu söz konusu olamaz.

Belki bugün, Asyalı ve Müslüman ülkeler, ailede ve klanda temellenen ekonomik kalkınma biçimleri ile akla gelmektedir, ancak İtalyan şehirlerindeki Rönesans kapitalizmi de bu konuda iyi bir örnek teşkil etmektedir. Özellikle Konfüçyüsçülük (bkz.Weber, 1951) ve İslam (bkz. Khaldun, 1967) gibi Asya dinlerinin etkisiyle, kabile reisinin otoritesinin yanı sıra aile de güçlenmiş, özerk şehirlerin gelişimi engellenmiş ve iş örgütleri neredeyse aile ve klan merkezli hale gelmiştir. Otorite, grup içi dayanışma ve kardeşlik gibi ailenin özel değerleri, güvenilir aile üyeleri ile güvenilmeyen diğerleri arasındaki ciddi bölünme, egemenliklerini ticari işlemlerde bile

sürdürmüştür. Böylece, ekonomi yavaş yavaş genişlemiş ancak Batı zanaatkârları ve girişimcileri tarafından desteklenen evrensel siyasi ve medeni hak kavramları netlik kazanamamıştır.

Sadece son yıllarda, Asya kapitalizmi, klan temelli modelden ayrılmaya başlamıştır. Japon, Tayvanlı, Singapurlu ve Koreli çok uluslu şirketler bu duruma göre hareket etmeye başlamıştır, fakat bunu siyasi ve medeni hakları savunarak değil, aile ve klan değerlerinin işletme organizasyonunda genellenmesi temelinde gerçekleştirmişlerdir. Kendi ekonomik bileşenine ve bu alandaki kişiselleştirilmiş ilişkilere hükmetmesiyle, “kişisel olmayan” siyasi ve medeni haklar konusunda kamusal alan sınırlı kalmıştır.

Klan temelli değerlerin kamusal alana nüfuz etmesi gibi, etnik grupların devlete olan sadakatleri de su götürmez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Değerler, gelenek ve göreneklerden oluşan bütünü, etnik grubu örneklendireceğine ve atalarının yaptığı gibi, “özgünlük” iddialarını savunacağına inanılmaktadır. Bu temelde, grup içi ve grup dışı ayırım, geçersiz kalmaya devam etmektedir. Çoğunlukla, bu durum, sadece etnik grubun özgünlüğünü değil aynı zamanda üstünlüğünü de vurgulayan karizmatik liderler tarafından desteklenebilir; bu siyasi bir topluluk ya da dini farklılıklar tarafından da güçlendirilebilir (bkz. Weber, 1968: 385-93).

Etnik grup bağlılıklarının, en belirgin öznel anlamlarını oluşturdukları yerlerde, ekonominin büyümesiyle beraber kamusal alanın genişlemesi, evrensel siyasi ve medeni haklara yönelik herhangi bir potansiyel itici gücün varlığını sınırlandırmaktadır. Bu durum, etnik olarak homojen şehirlerde ve devletlerde modern öncesi vatandaşlığı olumsuz yönde etkileyebilir, ancak bu tür şehirler ve devletlerin az olduğu görülmektedir.

Araçsal Akılcılığa Yönelim

Genişlemiş bir kamusal alanın taşıyıcıları olarak zanaatkârlar, tüccarlar ve burjuvazi siyasi ve medeni hakları açık bir şekilde ifade etmektedirler. Böylece bir analitik alternatif öne çıkmaktadır; bu sınıflar basitçe araçsal ve ekonomik çıkarlarını takip edebilirler. Kendi kazanımları adına etkili araç-amaç ilişkisine dayalı rasyonel hesaplamaları kadar, kendi çıkarlarına yönelik tasarımlar da geçerli olmaktadır.

Böyle bir durum siyasal alana aktarılırsa, bir yandan karar vermek için standart gereklilik olan eylem sonuçlarının hesaplanmasına öte yandan, en önemli endişelerden (Real- politik) biri olan iktidarın sürdürülmesinin vurgulanmasına neden olmaktadır. (bkz. Kalberg, 1987a, 1991). Analitik açıdan ayrı bir olasılık olan bu durum, tek tanrılı dinlerin henüz meydana çıkmadığı ve evrensel etik kavramlarının (Batı ortaçağ kentlerinde Hristiyanlık altında oluşan) açık bir şekilde ifade edilmediği, Batıdaki endüstrinin aksine feodal aristokrasinin iktidarı ve statüsü olmadığı ve Asya'da olduğu gibi klan ilişkilerinin etkili bir din tarafından güçlendirilmediği her yerde kendini

gösterebilir.

Farklı Değerlere Yönelim

Modern öncesi vatandaşlıkla beraber ortaya çıkan sert gerilimin çeşitli değerleri, kamusal alanda belirginleşebilir ve hâkim konuma ulaşabilir. Bu aşamada, siyasi partiler ve statü grupları tarafından sürdürülen değerler olmak üzere iki ana grup akla gelmektedir.

Kamusal alan, sanayileşme ile genişledikçe, siyasi partiler tarafından taşınan değerlerle kapsamlı bir şekilde empoze edilebilir. Bu değerler on dokuzuncu yüzyılda Batı'daki özellikle komünist ve sosyalist partilerde dile getirilmiştir. Bu grupların ortaya koyduğu değerlerin, hatta 'dünya görüşlerinin' kapsayıcılığı, onların cazibesini arttırmaya yönelimli bir durum sergilemektedir. Bunu, inananlara mevcut sefaletle ilişkin tarihsel bir açıklama getirerek, insanların sıkıntılarına dair açıklamalar yaparak ve doğru bir şekilde uygulandığı takdirde mevcut zamanda yaşanan sıkıntıların olmadığı bir gelecek sözü vaat ederek gerçekleştirmektedirler. Dahası, parti öğretileri, parti liderlerinin bu hakikatlere sahip çıkma konusunda güvenle durmalarını ve onları sonsuza dek geçerli olacak biçimde kabul etmelerini sağlamıştır. Aslında, buna benzer ölçüde rakip değerler ile siyasi partilerin meşruiyetleri reddedilmiştir. Bu bağlamda sadece 'bireysel' ve 'yasal' haklar değil, aynı zamanda Batı'da başlıca sınıflardan biri olan ve toplumsal taşıyıcı olma özellikleriyle hizmet eden burjuvazi, etkin bir şekilde uzaklaştırılmıştır.

Belirli statü grupları tarafından taşınan değerler, genişleyen bir kamusal alanı, modern öncesi vatandaşlığın yükselişinin dışlandığı ölçüde empoze edebilmektedir. Savaşın uzun süre egemen olduğu kültürlerde, görev, hizmet, sadakat, cesaret, otoriteye itaat ve sosyal hiyerarşilere saygı gibi askerî değerleri taşıyan tabakalar, modern öncesi vatandaşlığın bu değerlerle bir kenara itildiği derecede baskın olabilmektedir. Bu, özerk ve muhalif bir sınıfa dönüşerek, aristokrasinin statü göstergeleri olarak uygun tavırlarını, tutumlarını ve hatta değerlerini bulmaya çalışmasından ziyade feodal aristokrasinin, yükselen burjuvazi üzerindeki hegemonyasını koruduğu yerlerdeki koşullara bağlı olarak oluşabilmektedir. Bu durum, özellikle Almanya'da, devlete aşırı derecede değer veren güçlü askerî gelenekle iç içe geçmiştir. Toprak sahibi soyluların, ticari tarıma ve piyasa yasalarına başarılı bir şekilde uyum sağlamasıyla İngiltere'de birçok feodal değere sahip sürdürebilir gelişim kolaylaştırılmıştır. Böylece, bir arada tutma yetisine sahip üst sınıfın ayrıcalıkları ve değerleri sanayileşmeye rağmen kamusal alanda hâkim olmaya devam etmiştir.

Bu nedenle, modern öncesi vatandaşlık -siyasi ve medeni hakların korunması- genişleyen kamusal alana dair bir *disçi* cevaptan biri olarak görülmelidir. Bu büyük "teorik" olasılıkların kısa özetinden farklı dersler çıkarılabilir.

Birincisi, modern öncesi vatandaşlık, ekonomik büyümenin meşru ‘mantığının’ ‘otomatik olarak’ ortaya çıkarmış olduğu bir sonuç olarak görülemez. Daha ziyade, ekonominin genişlemesine eşlik ederse, belirli toplumsal taşıyıcılar ortaya çıkmalı; kendi değerlerini ve çıkarlarını savunup açıklamada güçlü olmalıydılar. Bunun, modern öncesi biçiminde bile, vatandaşlığın ortaya çıkması farklı iktidar gruplaşmalarına dayanmaktadır.

İkincisi, modern öncesi vatandaşlığa karşı net ilerlemeler kaydedilse bile, bu gerçek, hiçbir şekilde evrensel, siyasi ve medeni hakların güvenli bir şekilde kurumsallaşmasını garanti etmemektedir. Bunun yerine, çıkarıcı bağılıkların canlanması, ulus devletin uzun süren iktidarından sonra bile her an ortaya çıkabilir. Buna ek olarak, yukarıdaki analiz, ulus-devlet tarafından siyasi ve medeni hakların üst üste bindirilmesinin istikrarsız kalacağını ve klan, etnik ve dini gruplaşmanın kişisel bağılıklarının genişleyen bir kamusal alan tarafından zayıflatılmadığı sürece, dağılma tehlikesi içinde olacağını ortaya koymaktadır. Kilise cemaatine bağılıkları olanlar ne kolaylıkla bu durumun üstesinden gelebilirler ne de “kişisel olmayan” haklar kavramını anlamlı kılan ve kolaylıkla bir araya getiren güçleri bir arada tutabilirler. Karşılaştırmalı bir bakış açısından değerlendirilirse, modern öncesi vatandaşlığın sürdürücüleri ile her şeyden önce, toplumsal hiyerarşiler, öfke uyandıran ikilik, klan ve etnik gruplaşmanın tipik kişilere olan bağılıkları arasında sürekli varlığını gösteren mücadele, modern öncesi vatandaşlığın zaferinden daha tipik görünmektedir.

Bu noktada, modern öncesi vatandaşlığın istikrarsızlığı ortaya çıkmaktadır. Radikal değişimleri ortaya koyarken bile, evrensel siyasi ve medeni hakların ortaya çıkması, uzun vadede vatandaşlığın kurumsallaşmasını güvence altına alacak kadar çıkarıcı bağılıklara karşı durmakta başarısız olmaktadır. Bunun gerçekleşmesi için, eylemin “sivil sorumluluk, sosyal güven, eşitlikçilik ve dünya yönelimli bireyciliğe” evrilmesi gerekmektedir. Her biri, nüfusun siyasi karar verme süreçlerine erişmesine yardımcı olmaktadır. Modern vatandaşlık, zorunlu olarak bu tür eylem yönelimlerini kapsamaktadır⁶ ve bu eylem-yönelimleri, klan ve etnik grubun kendine özgü kişisel bağılıklarını ve öfke uyandıran ikiliklerini aşmayı sağlamaktadır. Vatandaşlık sorumluluğu, sosyal güven, eşitlikçilik ve dünya yönelimli bireycilik, hiçbir zaman sanayileşme ya da artan verimlilik ve refah düzeyine paralel biçimde “otomatik” olarak gelişmemektedir. Bu tür eylem-yönelimleri hangi koşullar altında öznel olarak geçerli olarak kabul edilmekte ve hatta bir toplumda yaygınlaşmaktadır? Tam da bu noktada “kültürel” güçler daha da önemli hale gelmektedir.

Şimdi takip edilmesi gereken iki durum bulunmaktadır: modern vatandaşlığın ayrı bileşenlerinin net tanımı ve her biri güvenli bir şekilde var olan güçlerin araştırılması. Bu açıdan kamusal alana nüfuz eden kültürel unsurlar ki bunlar tartışılacaktır, sadece nedensel olarak önemli

güçler haline gelmektedir.

Modern Vatandaşlık

Modern öncesi benzerinde olduğu gibi modern vatandaşlık, dayanıklı ve sürdürülebilir olduğu takdirde, çeşitli faktörlerin nadiren elde edilen açık ve net düzenlenmelerine dayanmaktadır. Bu güçler istikrarlı bir hale geldiği takdirde eylem, kişi odaklı derneklerin (klan, etnik ve dinsel grupların) herkesi kapsayan kapasitelerini dengeleyecek biçimde soyut ilkelere, haklara ve görevlere yönelmektedir. Modern vatandaşlık için önemli olan; vatandaşlık sorumlulukları, sosyal güven, eşitlikçilik ve dünya yönelimli bireycilik odaklı eylemlerdir. Kültürel güçler modern vatandaşlığın sadece bu bileşenlerinin dayanak noktalarını oluşturmaktadır. Bu bölümde, Amerikan Kolonileri ve erken dönem Amerika Birleşik Devletleri'ndeki modern vatandaşlığın gelişimine referans verilerek kültürel güçlerin merkezi⁷konumu gösterilmeye çalışılacaktır.⁸

Vatandaşlık Sorumluluğu

Modern öncesi vatandaşlık, kendi topluluklarının iyileştirilmesine karşı gerçekleşen eylemleri yönlendirerek önemli bir merkeziyete sahip olan orta ölçekli sosyal unsurları yok etmektedir. Burada öne çıkan siyasi ya da medeni haklar değil karar verme süreçlerine dâhil olacak vatandaşların görev ve zorunluluklarıdır.

Ortaçağ Batı özerk şehirlerinde küçük ölçekli kamusal alanda problemsiz bir şekilde bulunarak karar alma süreçlerine dâhil olma, bugünün ulus devletlerinde kabul edilebilir bir durum değildir. Vatandaşlık aktivizmini destekleyerek burjuvazinin feodal aristokrasi ile olan anlaşmazlıklarında burjuvaziye oldukça yararlı hale gelen değerler, hem sınıf çıkarlarının savunmasına hem de yasal statüye dönüşmüştür. Ancak, geniş kapsamlı bir vatandaşlık sorumluluğu kavramı, resmi ya da resmi olmayan yollarla siyasi güce uygun erişimden yoksundur. Bu, İngiltere ve Almanya gibi hukuka karşı yüksek saygının hüküm sürdüğü, hukuki evrenselciliğin etkin bir şekilde uygulandığı ülkelerde bile gerçekleşebilmektedir. Burada 'halkın devleti' daha geniş anlamıyla vatandaşlık aktivizmine dayanmaktadır. Vatandaşlık katılımının ve görevlerinin bazı sosyolojik önem arz eden kaynakları nelerdir? Kültürel- ağırlıklı olarak dini-güçler, Amerika Kolonilerinin ve erken dönem Amerika Birleşik Devletleri'nin vatandaşlık sorumluluklarının kökeninde bulunmaktadır.

Çileci Protestanlık⁹ yeryüzünde Tanrı'nın Krallığını yaratmaya çalışmıştır. Bu nedenle, Tanrı'ya ait toplumun gelişimi, inananları tarafından sadece çıkarıcı terimlerle ya da 'iyi fikir' olarak değil dini öğretilerin bir parçası olarak görülmüştür. Toplumun iyileştirilmesi Tanrı'ya verilen bir *hizmet* olarak kabul edilmiştir.

Çileci Protestan inananları için topluma hizmet, Weber'in terimleriyle, 'psikolojik mükâfata da'⁵ elde etmeyi de gerektirmektedir (1930: 95-128, 155-83). Ancak, kurtuluş dinleri, dindarlığı bundan daha etkili bir biçimde ilerletmiştir. Çileci Protestanlık, bireyleri, kaderlerinin 'işaretlerini' keşfetmelerinde yalnız bırakmıştır. Ne bir kilise, ne kutsal ayinler ne de rahipler, kişinin kurtuluş durumuna ilişkin belirsizliğine eşlik eden ve acı veren endişenin hafifletilmesine yardımcı olabilmektedir. Bunu yapmanın sadece bir tek yolu bulunmaktadır: eğer dünyevi başarı elde edilmişse, çileci Protestanlar bu başarının, her şeye kadir ve her şeye gücü yeten Tanrı'nın bir iyiliği olduğu yönünde kendilerini *ikna* edebilecektir. Ve Tanrı, tabii ki, sadece önceden takdir edilene destekleyecektir. Böylece, inanan, alışılmadık derecede güçlü olan ve düzenli çalışmanın ödülü olarak sunulan psikolojik mükafata sadece sistematik emek yoluyla ulaşarak dünyevi başarı elde edebilecektir (Weber, 1930: 98-127; Troeltsch, 1931).

Benzer bir şekilde, çalışmanın yoğunlaşması ve bunun inananların yaşamlarında merkezi bir öneme sahip olması, inananların topluluklarına olan bağlılıklarını vurgulamalarında etkili olmuştur. Çileci Protestanlık öğretisi, yazılan kaderler arasında kendi aidiyetlerinin 'kanıtlarını' yaratmaya çalışan inananları yalnız bırakmasına rağmen, sistemli çalışma öncelikli olarak bireye hizmeti amaçlamamıştır. Aksine, inanan, Tanrı'nın zaferi adına emek yükümlülüğü ve Tanrı'nın dünyevi Krallığını yaratma zorunluluğu altında bulunmaktadır. Bu nedenle, ilahi bir görev için emek sarf etmek daha fazla önem kazanmış, aynı zamanda, benmerkezci bireyi referans noktası olarak gören bir görevden bir inanç (inananların) topluluğunun ve nihayetinde yeryüzünde Tanrı'nın Krallığı'nın yaratılması adına daha kapsamlı bir göreve yönelme yaşanmıştır. Bu görev, dini zorunluluklardan oluşmaktadır. Bu anlamda çalışmak, inananları toplulukla birbirlerine bağlamış, bireyin kişisel çıkarlardan uzaklaşıp daha kapsamlı amaçlara yönelmesine ve maddi malların birikimiyle ilgili çıkarıcı hesaplamaların oluşmasına hizmet etmiştir. Dahası, tüm ekonomik faaliyetlerle birlikte, Tanrı adına toprak üzerinde gerçekleştirilmeye çalışılan Krallık faaliyetleri, dürüstlük, adalet, tarafsızlık ve adil bedel gibi katı etik yaptırımlara tabii tutulmaktadır (bkz Kalberg, 1992). Sonuç olarak, bu dini topluluğun üyeleri, kanla bağları olmasa da korku, tehdit ve güvensizlikten ziyade güven, iyi niyet ve gizlilikten uzak bir ortamda diğer üyelerle etkileşime alışmaya başlamışlardır. Bu anlamda ahlaklı bir topluluk oluşturulması gerekmektedir.

Bu kültürel faktör yani çileci Protestanlığın inanç sistemi, bu tür eylem yönelimlerinin gelişebileceği yapısal bir ortam bulmuştur. Çileci Protestanlığa inananlar ve onların izinden giden kuşaklar, ileri sanayi toplumlarındaki tipik ulusal ya da uluslararası pazarlara yönelik büyük ulusal ve ya uluslararası şirketlerin aksine on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda siyasi katılıma uyumlu düzenlemelerin olduğu, toplum temelli ve toplum eğilimli küçük fabrika ve işyerlerinde

⁵ Orijinal metin içinde *psychological premium* olarak geçmektedir.

çalışmışlardır. Bireylerin emeklerinin ‘herkesin iyiliğine’ katkıları bu dönemde küçük yerleşim yerlerinde rahatlıkla görülmektedir (bkz. Bellah et al., 1985: 27-54, 196-218). Ayrıca, çileci Protestanlığın sunduğu topluluğa katılıma bağlı olarak edinilen psikolojik mükâfat, kendisinin toplumsal taşıyıcısı olarak sağlam bir organizasyon bulmuştur: cemaat. Gerçekten de, bu organizasyon, grup katılım becerileri için uygun ve doğal bir ‘eğitim alanı’ oluşturmuştur. Burada, inananlar arasında ‘öz yönetim’ pratiği gerçekleşebilmiştir. Gruba hizmet düşüncesi cemaat içinde de geliştirilmiştir.

Vatandaşlık aktivizminin bu geleneği, erken dönem Amerika Birleşik Devletleri’nde olduğu gibi Koloni Amerika’sındaki genel tavrı da belirlemiştir. Aslında, ülke genişleyip laikleştikçe bu eylemin mirasları, büyük bir bağlayıcı kurum olan devlet okulları tarafından devralınmıştır. Oldukça açık bir şekilde ve Avrupalı meslektaşlarının aksine Amerikan devlet okullarının kurucuları, toplum katılımının çileci Protestan mirasına olan minnettarlığının amacının, sadece tekrarlanarak öğretilen bir bilgi olduğunu görmeyi reddetmiştir (bkz. Mann, 1848). Bunun yerine, ‘iyi vatandaşların oluşturulmasını’ temel amaç olarak belirlemiş, 1880’ler ve 1890’lardaki okullar gibi, Doğu ve Güney Avrupa göçmen dalgalarının asimilasyonunu kolaylaştırmaya hizmet edecek esas kurum olarak görülmüştür. Buna göre, “vatandaşlık bilgisi” ve vatandaşlık eğitimi doğrudan müfredat dâhil edilmiş ve öğrencilerin “iyi davranış”, “tutum” ve “vatandaşlık becerileri” yazılı raporlarla değerlendirilmiştir. Buna ek olarak, Amerikan okullarını oluşturan merkez, “müfredat dışı aktiviteler” ile “öğrenci birliğine” güçlü bir vurgu yapmıştır, bunların her biri, eğitim ve vatandaşlık beceri ve pratikleri için meşru araçlar olan benzer değerler referans gösterilerek savunulmuştur (bkz. Smith, 1904; Dunn and Harris, 1919; Ross, 1925: 197-358; Cleveland, 1927; Snedden, 1932).

Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkarılan basit siyasi ve medeni haklardan çok daha fazlasını içeren bir vatandaşlık görüşü, bu kültürel zemin ve katılımcı becerilerin içinde bulunduğu taşıyıcı kuruluşların varlığı ile sistematik ve düzenli bir şekilde öğretilenmiştir.

Vatandaşlık; kongre üyeleri ve gazete editörlerine mektup yazma, siyasi partilerde ve kampanyalarda yer alma, seçilmiş yetkililerin geri çağırılması için dilekçe yazma, oylamada yer alacak referandumun oluşturulması ve çıkar gruplarının ve gösterilerin düzenlenmesi gibi tüm oyların ötesine geçen faaliyetleri kapsayan bir anlayış haline gelmiştir. Ayrıca, vatandaşlık haklarının kullanılması ve siyasi karar alma süreçlerine erişim, küçük ve kapalı siyasi ve kültürel seçkinler veya belirli etnik grupların¹⁰ ve seçkin ailelerin üyelerini değil, nüfusun geniş bir kesitini uygun biçimde dâhil edecek şekilde çok daha evrensel bir yapıyı kapsamaktadır.

Geniş tabanlı bir vatandaşlık aktivizmi ve sorumluluğunun kurulması ile yakından ilişkili olan ve kültürel güçler tarafından eşit ölçüde etkilenen modern vatandaşlığın bir başka temel

bileşeni ise sosyal güvendir.

Sosyal Güven

Modern öncesi vatandaşlığın siyasi ve medeni hakları vurgularken sosyal güveni dikkate almadığı görülmektedir. Eğer bu durum yaygınlaşırsa sosyal güven, kamusal alanın, tek bir klan, etnik veya dini birlik, statü grubu veya sınıfın değerleri ve çıkarları ile kaynaşmasıyla doğrudan zıt düşmektedir.

İlerlemiş endüstri ve genişleyen kamusal alan, kan bağı ile bağlı olmayan insanlar arasında kurulan sosyal güveni tek başına açıklayamamaktadır. Ayrıca grup içi dayanışma, ihtiyaca zamanında destek verme, açık sözlülük ve güven gibi aile ve klan değerleri, “bilinmeyen diğerleri” arasındaki düzenli temasın bir sonucu olarak genelleşemez ve sosyal güvene dönüşmez.¹¹ Eğer bağlayıcı bir bakış açısı elde etmek gerekirse bu değerlerin, tutarlı ve güçlü gruplar, tabakalar ve örgütler tarafından taşınması gerekmektedir. Kültürel güçlerin merkezi bir konumda olduğu aşikârdır. Amerika Kolonisi ve erken dönem Amerika Birleşik Devletleri’ndeki tarihsel gelişmeler yine kültürel güçlerin merkezi konumunu göstermeye hizmet etmektedir.

Büyük ölçüde Protestan cemaatlerinde, Amerika Kolonisi ve erken dönem Amerika Birleşik Devletleri’nde kanla bağlı olmayan kişiler arasında samimiyet ve güven duygusu kurulmuştur. Bu cemaatlerin ve kiliselerin üyeleri kendilerini, inananlar topluluğu yaratmak için büyük Misyona bağlı olarak görmüştür. Ayrıca hepsi birbirinin kardeşi sayılmıştır. ‘Cemaat üyeleri’ arasında güvene ve yardımseverliğe dayalı bir *aile* oluşmuştur. Bu ülkünün korunması oldukça pratik bir şekilde gerçekleştirilmiştir: katı soruşturma prosedürleri sadece “iyi ahlaklı karaktere” sahip olan kişilerin cemaat ve kilise üyeleri olabileceklerini garanti altına almıştır. Bu şekilde, üyelik, sadece dürüstlük ve doğru davranışı kapsamamış aynı zamanda ‘tarafsızlık’ ve ‘adil bedel/fiyat’ inancını desteklemiştir. Gerçekten de cemaat ve kilise tarafından güvenle kurulan ticari işlerdeki dürüstlük ve açık sözlülüğün itibarıyla, inançlı olmayanlar bile ticari ilişkilerini inananlarla sürdürmeye çalışmıştır; onları ikna eden ise adil muamele olmuştur (Weber, 1946: 302-23; Miller, 1961). Güven, doğru tavsiye ve adil oyun ticari ilişkiler için önemli bir ilke haline gelmiştir. Çileci Protestan cemaatleri tarafından sürdürülen güven, aile ve klanların çıkarlarına dayalı yalanlar nedeniyle kırılmış ve bu Protestan cemaatine ya da kilisesine üye olmaları şartıyla (bkz Nelson, 1949) tanınmayan diğerlerine devredilmiştir. Artık kişisel ilişkiyle borçlanma ortadan kalkmış, güven, ilkelere bağlı ve kişiye bağlı olmayan bir formda yeniden kurulmuştur.

Somut tarihsel gruplaşmaların ve bölgesel farklılıkların bir sonucu olarak değişen derecelerde olmasına rağmen bu güven ideali, Protestan çileciliğinin siyasal alana taşınmasıyla ekonomik ilişkilere dahil edilmiş ve kamusal yaşam için güçlü bir doğruluk, iyi niyet ve tarafsızlık

amacını inşa etmiştir (bkz. Lipset, 1963: 205-317; Bellah et al., 1985).¹² On sekizinci yüzyılın sonuyla on dokuzuncu yüzyılın başlarında bu ideal, Klasik Liberalizm ve Aydınlanma tarafından dile getirilen bireylerin temel erdemleriyle ilgili iyimser bakış açısına bağlı olarak doğrulanmıştır. On dokuzuncu yüzyılın ortalarında, endüstrileşmenin başlangıcından çok önce, sosyal güvenin kamusal alana bu şekilde nüfuz etmesi, yasal evrenselcilik için sağlam bir kültürel temel oluşturmuş ayrıca gelenek ve göreneklere de işlemiştir (bkz. Kalberg, 1987b). Buna karşılık, bu kültürel temel, uygulanabilir bir vatandaşlık sorumluluk bilincinin ortaya çıkmasında vazgeçilmez bir unsur olan gruplara katılımı desteklemiştir.

Ancak sosyal güven sadece vatandaşlık aktivizminde merkezi bir rol oynamamaktadır. Modern vatandaşlığın daha önemli bir bileşeninin gelişmesi açısından hayati önem taşımaktadır, bu da eşitlikçilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eşitlikçilik

Sosyal eşitlikçiliğin varlığı, siyasi ve medeni haklar ve kişilerin hayırseverliği arasında net bir nedensel ilişki bulunmamaktadır. Aslında, bir dizi orta dereceli sosyal hiyerarşi, modern öncesi vatandaşlığın bileşenleri tarafından harekete geçirilen eşitlikçiliğe yönelik baskıları etkili bir biçimde kısıtlayabilmektedir. İngiltere’de sınıf ve eğitime, Almanya’da eğitime, gelenek ve göreneklere, İsviçre’de gelenek ve göreneklere, Fransa’da doğuma ve eğitime bağlı olarak siyasi ve medeni haklar yüzyıllar boyunca birlikte varlıklarını sürdürmüşlerdir. Kamusal alanın sanayileşmeyle birlikte genişlemesi ve toplumsal refahın artması “mantıklı” ya da “kaçınılmaz” olarak modern vatandaşlığın bu bileşenini ortaya çıkarmamaktadır. Ancak, vatandaşlık sorumluluğu kavramının ortaya çıkması için siyasal süreçlere kapsamlı erişim yaygınlaşacaksa, gelenek ve göreneklere derinlemesine nüfuz eden güçlü ölçüde eşitlikçiliğin mevcut olması gerekmektedir. Bunun kaynakları da kültürelidir. Amerikan Kolonileri ve erken dönem Amerika Birleşik Devletleri bir örnek daha sunmaktadır; hâkim dini gelenek, tekrar merkezi konuma gelmektedir.

Çileci Protestanlık öğretisi, laik otoriteler dâhil olmak üzere herkesin Tanrı’nın kanunlarını sürdürmesine gereksinim duymaktadır. Onlar aynı zamanda Tanrı’ya, Tanrı’nın Hizmetkârı olarak hizmet etmeli ve tüm inananlar gibi Onun İlahi Planı’nı uygulamaya çalışmalıdır. Bu öğreti, dünyevi yöneticiler ile inananlar arasındaki mesafeyi daha da azaltan yaptırımların oluşmasına neden olmaktadır. Öncelikle, çileci Protestan inanlarının, Tanrı’nın Emirlerine dayanarak yöneticilerin eylemlerini yargılayabilecekleri duyurulmuştur ve ikinci olarak inananlar, yöneticilerin Tanrı’nın kanunları adına sorumluluklarını yerine getirmediği durumlarda laik otoriteye karşı ayaklanmak *zorunda* bırakılmışlardır (bkz. Weber, 1930: 98-128; Miller, 1961; Hill, 1964).

Laik yönetime karşı tamamen dogmatik olan bu görüş, pratik faaliyetlerini Protestan mezhepleri ve kiliselerinin cemaatinde bulmuştur. Her şeyden önce Katolik Kilisesi'nin hiyerarşisine karşı sıkı bir muhalefetle çileci Protestanlık, cemaati, herkesin eşit şartlarda olduğu “inanılanlar topluluğu” ve “inanılan kardeşler” olarak tanımlamıştır (bkz. Troeltsch, 1931; Miller, 1961; Weber, 1968: 1204-10). Bu dini temelli otoriter rejim karşıtlığı ve sosyal eşitlikçilik, Avrupa'dakinin aksine feodal yönetime özgü toplumsal mesafe ve hiyerarşi eğilimleri tarafından engellenmeden sömürge döneminde ortaya çıkabilmiştir.

Çileci Protestanlık zayıflasa bile Amerika'da kalıplaşmış bir dizi kültürel güç, eşitlikçiliği sürdürmeye devam etmektedir. Bireylerin erdemleri ile ilgili iyimser görüşler, Fransa'daki Aydınlanma düşünürleri ve İngiltere'deki Faydacılık ve Klasik Liberalizmin etkisiyle on sekizinci yüzyılın sonları ile on dokuzuncu yüzyılda Amerikan kıyılarına ulaşmıştır. Benzer bir şekilde göç dalgalarıyla gelenlerin kendilerini “fırsatlar diyarına/fırsat ülkesine” geldiklerine inandıkları gibi 1870-80'lerde ‘sıradan insanların’ ‘paçavradan zenginliğe’ dönüşüm hikâyelerinin anlatan Horatio Alger miti sosyal eşitlikçiliği yeniden canlandırmıştır (bkz. Kalberg, 1987a: 155-7; 1991). Çileci Protestanlık kadar erken zamandagörülen, Jeffersoncu dönemde ve Andrew Jackson'un 1928'de başkanlığa seçilmesiyle belirgin olan ‘sıradan insanın’ aklı, sağduyusu ve özündeki erdeme duyulan popülist güven, siyasi alana sınırsız erişimi meşrulaştırmıştır ve ‘güçlü’ bir devletin gelişmesine karşı çıkmıştır (bkz. Lipset, 1959).

Yine de, uygulanabilir toplumsal eşitlikçiliğin gelişmesine yönelik bu önemli itici güçler tek başına hareket etmemiştir. Daha ziyade, sosyal güven ve vatandaşlık sorumluluğu olarak adlandırılan güçlerle etkileşime girmişlerdir. Modern vatandaşlığın bu merkezi ve iç içe geçmiş bileşenleri birbirlerini dinamik olarak doğrulamaktadır. Bunların dışında bir başka etken daha merkezi rol oynamaktadır. Ayrıca kökenleri kültürel güçlerde bulunmaktadır.

Dünya Yönelimli Bireycilik

Bir topluluğun iyileştirilmesine yönelik eylemin yönlendirilmesi ve evrensel siyasi ve medeni haklarının savunulması temel bir varsayımı ima etmektedir: ister adet, görenek, hukuk ister değerler olsun, geleneğin gücü, otoriter ve herkesi kapsayan bir şekilde algılanmamalıdır. Bu tarz algıların baskın olduğu her yerde, vazgeçme, sert ikazlar ve inisiyatif alamamayla beraber itaatkar ve ilkelere bağlılığa hazır olma durumu hüküm sürmektedir. Bir yandan sosyal hiyerarşilere bağlı gelenek ve görenekler bir yandan geçmişteki dini ve ruhsal güçlerin yerine geniş ve kişilere bağlı olmayan kurumlara karşı güçsüzlük hissine dayanan anlayış, yaygın bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Çok güçlü bir bireycilik, vatandaşlık sorumlulukları uygulandığında vazgeçilmez görülse ve siyasi ve medeni haklar ifade edilirken bir kenara bırakılsa bile bireylerin

siyasi süreçleri etkileme kapasitelerine olan temel inanç gerekli gözükmemektedir. Ne var ki, bu tür bir iyimserlik ve bireycilik, kamusal alanın sanayileşmeyle genişlemesi gibi karşılıklı uyuma bağlı olarak ortaya çıkmamaktadır.¹³Aslında, ailenin özel alana çekilmesi, sanatsal ve düşünsel girişimlerin gelişmesi, kişiliğin büyük organizasyonlara¹⁴ duyulan talep karşısında boyun eğmesi ya da mesleki başarının peşine düşülmesi, vatandaşlık sorumluluğunun pasif delegasyondan elitlere geçmesi sonucuyla beraber muhtemel neticeler olabilmektedir. Güçlü bir dünya yönelimli bireycilik, ilham verici konuşmaların ya da tamamen bilişsel dinamiklerin bir sonucu olarak belirginleşmemektedir. Bunun yerine, modern vatandaşlığın bu merkezi yönüne ek olarak kültürel unsurlar da önemli rol oynamaktadır. Onların önemi yine Yeni İngiliz Kolonileri ve erken dönem Amerika Birleşik Devletleri referans verilerek gösterilebilir.

Çileci Protestanlık “dünya egemenliğine” yönelik bireyciliğin yeni bir formunu ortaya çıkarmıştır. İnananlardan canavarca dürtülere karşı tetikte ve “uyanık” olmaları umulmaktadır. Dünyevi hazların baştan çıkarıcılığı ciddi bir şekilde reddedilmiştir ancak inananın kendi manevi kuvvetlerine özel bir güven duyması beklenmektedir. “Doğru” ve “yanlış” katı bir şekilde ahlaki terimlerle anlaşılmasına rağmen, ne inananlar ne de kurtuluş yoluna yönlendirmek için yetki verilen rahipler, dini ayinlerden ya da diğer ritüellerden yardım almamıştır. Sadece bir gazaba ve her şeye gücü yeten Eski Ahit Tanrısına karşı sorumlu olan, O’nun intikamından önce tek başına duran inananlar, önceden belirlenmiş durumlarından (kaderlerinden) “kanıt” yaratmak için yalnızca kendilerine güvenmeye mecbur bırakılmışlardır.

Canavarca dürtülerin evcilleştirilmesi için çileciliğin yaygınlaştırılması, çileci Protestanlığa sadece Tanrı tarafından getirilen talepleri kapsamamıştır. Buna ek olarak inananların dünyevi günahlar (kötülük) ve dünya üzerindeki Tanrı Krallığı’nın yaratılması konusunda “hâkim olmaları” beklenmektedir. Bu nedenle, ne kötülükten ayrılmak ne de kötülüğe karşı hoşgörü meşru sayılmaktadır, daha doğrusu, dünya egemenliğinin dini gereklilikleri, inananları, laik otoriteye ya da halkın görüşüne meydan okumak zorunda kalsalar bile dünyevi kötülüklerle karşı hareket etmeye mecbur bırakmıştır (Kalberg, 1991). Bu anlamda, dini değerler adına harekete geçme ve dünyayı yeniden biçimlendirme hazırlıkları, çileci Protestanlıkla ortaya çıkmıştır. Çileci Protestanlığı karakterize etmeye meyilli olan en uygun çözüm kendi içinde dikkatli ve düşüncelere dalmış bir bireycilik değil aksine sarsılmaz bir dünya- hâkim bireyciliktir (Parrington, 1927, Vol. I; Weber, 1930: 98-127; Miller, 1961), bunun gelişimi farklı bir örgütlenme biçimi olan özerk cemaat ile gerçekleşmiştir. Toplumun bir bütün olarak değişimi bu amacı oluşturmuştur.

Bu çileci bireycilik, önce inananların sıradan ve gelişigüzel devam eden günlük yaşamlarında, ardından; tamamen dini amaçlara eğilerek dünya yönelimli ahlaki eylemlerin başlamasıyla yerinden edilmiştir. Bu pratik-ahlaki eylem günlük pratikleri dini değerler adına düzenlemiştir (Weber, 1930:

98-127; 1968: 549, 578-9). Ayrıca, inananın, inanışına ters düşen zorluklara karşı alışılmadık bir direniş ile ahlaki eylemine çileci unsur net bir şekilde eklenmiştir. Buna ilaveten, *certitudo salutis*⁶, inananların günlük pratiklerini kahramanca çabalarıyla kontrol etmelerini belli başlı kişisel ya da duygusal bağlara göre değil Tanrının soyut kural ve ilkelerine bağlı olarak gerçekleştirilmesini güvence altına almıştır (Weber, 1930: 115-16; 1968: 424, 578; Troeltsch, 1931).

İçsel dünyadaki çileciliğin aşırı yönlerinin rutinleşerek sanayileşme ve sekülerleşmenin faydacı eylem biçimlerine dönüşmesi on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda gerçekleşmiştir (bkz. Weber, 1930: 48-56). Bununla beraber, güçlü, dünya-egemen bireyciliğin normatif durumda kaldığı varsayılmış ve bu şekilde kalmıştır. Zaman zaman bireyciliğin dini anlamlarındaki eksiklik aile kurumu tarafından giderilmeye çalışılmıştır. Dünya yönelimli bireycilik, eski Amerikan vatandaşlarının katı geleneklere karşı çıkma ve kendi topluluklarını değiştirmelerine dâhil olma kapasitelerini göz önünde bulundurarak onlara azim, direnç ve iyimserlik duygularını aşılamıştır. Dahası çileci Protestanlığın etkisi on dokuzuncu yüzyılda zayıflamış olsa bile dünya-egemen tavırlar Amerikan karası üzerinde farklı kültürel güçler tarafından desteklenmiştir.

Klasik Liberalizm'in, bireylerin kendi çıkarları peşinde koşmalarının, bir bütün olarak toplumun ortak yararına hizmet ettiği inancına benzer şekilde Fransız Aydınlanması, kişileri katı sınıf ve dini bağlardan bağımsız, kendi ayakları üzerinde duran donatılmış kişiler olarak kabul etmektedir (Parrington, 1927, Vol. II; de Tocqueville, 1945, Vol. II: 129-36). Ondokuzuncu yüzyılın ortalarında, Amerikan Transendentalistlerin, faydacılığa karşı verdikleri tepki bile, *Gemeinschaft* ya da *Volk* içindeki kayboluşu idealize edilerek sorgulanan “güçlü bireyi” kapsamına dahil etmemiştir (Bellah et al., 1985: 33-5). Bunun aksine kendine güvenen bireyin, sıkıntıların üstesinden gelme gücü varlığını korumuştur. Aynı zamanda, “sıradan insanın” erdemini ve bilgeliğini müjdeleyen popülist inançların on dokuzuncu yüzyılın ortalarında baskın bir şekilde hüküm sürdüğü görülmektedir (de Tocqueville, 1945, Vol. I: 48-60; Vol. II: 34-6, 104-278; Lipset, 1963). Bireyin gücünü destekleyen bir başka durum da “öncü olanın galibiyeti” ve “güçlü bireyin” idealleştirilmesiyle oluşmuştur.

Horatio Alger'in yaptığı gibi Amerikan kahramanın defalarca yenilgilerin üstesinden gelerek “kendi çabalarıyla” yükseldiği ve “paçavradan zenginliğe” doğru geçiş yaptığının anlatıldığı ucuz romanlarda dünya yönelimli bireyciliğin övüldüğü görülmektedir. Kendi kaderlerini şekillendirme ve fırsatlardan yararlanma kapasitesi ile donatılmış olanlar, yüzyılın sonunda, Sosyal Darwinizm'deki “hayatta kalmaya en uygun olanlar” kadar yüceltilmiştir.

Bu kültürel güçler, dünyaya-egemen bireyciliğin çileci Protestan mirasını yeniden ortaya çıkarmak için tekrar bir araya gelmiştir. Bu bireycilik, ulus devletteki siyasi ve medeni hakların

⁶ Kendisinin seçilmiş olduğuna ilişkin işaretler

savunulması ve geniş çaplı siyasi birliklere katılımı sağlamak için vazgeçilmez olan özgüven ve iyimserliği güçlendirmiştir. Gerçekten de, dünya yönelimli bireycilik, çileciliğin kaynağında bulunan mirasla, bireysel haklar, konuşma özgürlüğü ve basın özgürlüğü gibi kişisel olmayan standartlara ve ilkelere uygunluğu açısından eylemin değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır.¹⁵

Modern vatandaşlığın merkezi özellikleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nin erken dönemi ile Amerikan Kolonilerinde kültürel güçlerin mühim rolü üzerine yapılan bu analitik incelemeden üç ders çıkarılabilir.

Birincisi, modern vatandaşlığın kurucu bileşenleri ile –vatandaşlık sorumluluğu, sosyal güven, eşitlikçilik ve dünya yönelimli bireycilik- endüstri toplumunun genişleyen kamusal alanı arasında net bir nedensel ilişki bulunmamaktadır. Her şeyden önce endüstrileşme, dünya yönelimli bireyciliği ortaya çıkarabilir ancak İkinci Dünya Savaşı sonrası Singapur, Tayvan, Güney Kore ve Japonya'nın başarısından açıkça anlaşıldığı gibi, her daim böyle bir durum gerçekleşeceğini söylemek mümkün görünmemektedir. Daha önce belirtildiği gibi, örneğin, araç-amaç ilişkisine dair yapılan rasyonel fayda hesaplamaları, ekonomik faaliyete özel bir bağlılık ya da siyasi elitlerin egemenliği de bu kamusal alanı benimsetebilir. Ayrıca, modern vatandaşlığın bu bileşenleri, endüstrileşmenin başlangıcından da önce Amerika Birleşik Devletleri'nde varlığını göstermiştir.¹⁶

İkinci olarak, modern vatandaşlığın kaynaklarının bilişsel dinamikler ya da destekçilerinin öğretileriyle oluştuğu çıkarımında bulunmak mümkün görünmemektedir. Fransız Aydınlanması, İngiltere'deki Klasik Liberalizm ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Jeffersonculuk, modern vatandaşlığın ortaya çıkarılmasında başarısız olmuştur. Ayrıca, modern vatandaşlığın kaynakları, entellektüeller tarafından desteklenen ilerici okullarda da yer bulamamıştır. On dokuzuncu yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi, bu okulların ortaya çıkmasıyla modern vatandaşlığın olgunlaşması kolaylaşsa da, bu durum yerinde saymaya devam etmektedir. Çileci Protestanlık ve diğer kültürel güçler açıkça şunu göstermektedir: Modern vatandaşlığın kökeninin, kültürel unsurlara ve değer gruplarına değinmeden tam olarak anlaşılması mümkün değildir.

Üçüncüsü ise şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: Modern vatandaşlık ileri endüstri ve yüksek sosyal refah seviyesi altındaki “iyi niyetli insanlar” tarafından dayatılamaz. Her ne kadar yukarıdaki analiz, modern vatandaşlığın kökeni için kültürel güçlerin vazgeçilmez olduğunu net bir şekilde açıklayamasa da “modernleşme” modellerinin yapısal faktör ve “bilişsel” modellerdeki yetersizliğine ve örnek durumlara atıfta bulunarak, kültürel unsurların merkezi önemine dikkat çekmiştir. Bu analiz şu sonuca ulaşmayı sağlamıştır: Modern vatandaşlığın ayrı bileşenleri için uygun kültürel temellerin olmadığı yerlerde, vatandaşlığı “tepeden” zorunlu kılma girişimleri ciddi engellerle yüzleşecektir. Bu, özellikle etnik, dini ve klan temelli bağlılıkların üstesinden gelmek için gerekli olan vatandaşlık sorumluluğu ve toplumsal güvenin güçlü sosyal dayanaklarının olmadığı

durumlarda geçerli olmaktadır.

Sonuç: Modern Vatandaşlığın İç Gerilimleri

Modern vatandaşlığın kurucu bileşenlerinin - vatandaşlık sorumluluğu, sosyal güven, eşitlikçilik ve dünya yönelimli bireycilik- “durağan” ve izole olarak görülmesi mümkün değildir. Aksine, bunların dinamik ilişkileri oldukça önemlidir; sadece “görünür” olmak zorunda değildir aynı zamanda sürdürülebilir ve uygulanabilir vatandaşlık fikri giderek yaygınlaşır ve sabit olarak kalırsa, “kusursuz dengede” mevcudiyetlerini koruyabilmektedirler. Buna ek olarak, modern vatandaşlığın kendi içinde gerilimleri ve çelişkileri bulunmaktadır. Her ne kadar uzun dönem boyunca etkisiz olarak kalsalar da, bağlamsal değişimler göz önüne alındığında etkili hale gelebilmekte ve varlıklarını sürdürebilmektedirler. Sadece kendi bileşenlerine ve onların birbirleriyle olan ilişkilerine atıfta bulunulduğunda bile, modern vatandaşlık istikrarsız kalmaktadır. Peki, bu gerilim ve çelişkiler nelerdir?

Karşılıklı onaylanma ve iç uyumluluğun ilişkisine dâhil olmak için vatandaşlık sorumluluğuna ve sosyal güvene karşı bir eğilim oluşurken, modern vatandaşlığın ve dünya yönelimli bireyciliğin unsurları arasında açıkça belli olan bir gerilim oluşabilmektedir. Antagonizmin en büyük potansiyeli, vatandaşlık sorumluluğuyla ortaya çıkmaktadır.

Dünya yönelimli bireycilik sürdürülebilir ve uygulanabilir vatandaşlığa katkıda bulunmamaktadır. Eğer bulunacaksa, vatandaşlık sorumluluğu, sosyal güven ve eşitlik kavramlarına dair görüşleri geliştirmesi gerekmektedir. Eğer bu özel “karışım”, on dokuzuncu yüzyılın başlarında Amerika Kolonileri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi bir araya gelirse, bu bileşenler dünya yönelimli bireyciliği kontrol altına alarak kendisinin de ötesine yönlendirir. Böylece, bu bireycilik, vatandaşlık sorumluluğunu, sosyal güven ve eşitlikçiliği geliştirerek sürdürülebilir kılmaktadır. Bunu üç önemli şekilde yapmaktadır: geleniğin ve kaderciliğin gücüyle mücadele ederek, insanlara zorluklarla mücadele etmeleri için güçlü bir özgüven sağlayarak ve kişisel olmayan standartlara ve ilkelere atıfta bulunarak eylemlere - hatta popüler olmayan eylemlere- psikolojik temel sağlayarak. Kişilerin siyasi ve vatandaşlık haklarını savunma kapasitelerine sahip olmaları ve diğerlerinin haklarını korumaları için güçlü ve katılım yönelimli bireycilik bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte, dünya yönelimli bireyciliğin bağlayıcı bir vatandaşlık bileşeni içereceğinin bir “garantisi” yoktur.¹⁷Geniş çaplı kentleşme, ileri endüstri, post-endüstri ve son derece rafine tüketim kültürü koşulları altında, güçlü bireyciliğin yalnızca kişisel çıkarlara ve duygusal arzulara yönelik olacağı açıkça görülmektedir (bkz. Bellah et al., 1985). Bu durum, mesleki alan (yukarı doğru hareketlilik, yüksek gelirli ve yüksek prestijli mesleklerin kazanılması) ve boş zaman alanının

(karmaşık bir tüketimcilik kültürü), kişisel çıkarların ve arzuların yerine getirilmesine hitap eden güçlü ödüller sunduğu yerlerde daha fazla geçerli olmaktadır. Bu ödüller, kişisel çıkarların ve arzuların alanını genişletmek için aktif ve bilinçli bir şekilde yönlendirilebilmektedir (bkz. Marcuse, 1964). Bireycilik, hatta dünya yönelimli bireycilik geliştirilmektedir ancak ne yeniden canlandırılmış ne de bir vatandaşlık sorumluluğuna yönlendirilmiştir.¹⁸ Bu bağlamda tüm itici güçler, kültürel miras ve sözlü nasihat gibi sadece zayıf formlarda görünmektedir. Bireycilik, benmerkezciliğin üstesinden gelememiş ve modern vatandaşlığın bileşenleri arasındaki hassas dengeyi bozmuştur.¹⁹

Dünya yönelimli bireycilik, endüstriyel ve post endüstriyel toplumlarda modern vatandaşlığın, vatandaşlık sorumluluğuna dair bileşenlerinin antagonistik ilişkilerine karşı durabilmektedir. Bürokratik ve kişilere bağlı olmayan aygıtlarıyla devlet, modern vatandaşlığın daha belirgin bir sorununu gözler önüne sermektedir. Vatandaşlık sorumluluğunun olmadığı yerlerde, iktidarın güçlendirilmesi için bürokraside hizmet veren memurlar için yapısal eğilim dengeli olmamaktadır. Değer odaklı bir kamu hizmeti ortamının reddedildiği yerlerde, kişisel olmayan statü ve düzenlemelere sıkı sıkıya bağlılığa yönelik geleneksel eyleme geçme kapasitesini yüceltmek, araç-amaç rasyonel eylemleri kısıtlayan süreçlerde artık geçerliliğini korumamaktadır. Bu koşullar altında, devlet memurlarının seçilmiş yetkililerin iktidarını gasp etmeleri, artık kısıtlanmamaktadır. Bu noktada devlet eşitlikçilik ve vatandaşlık sorumluluğuna karşı keskin bir antagonistik tutum üstlenebilmektedir, aslında modern vatandaşlığın tüm bileşenleri antagonizm ilişkilerine doğru yönlendirilmektedir. Modern vatandaşlık tekrar sert bir biçimde test edilmektedir.

Bu nedenle, eğer modern vatandaşlık, parlamenter demokrasilere sağlam bir temel sağlamak için varsa, kurucu bileşenlerinin hassas bir şekilde dengelenmesi gerekli görünmektedir. İleri ve post-endüstrileşme koşulları altında, ciddi bir tehdit altında değilse bile bu hassas dengeye meydan okunmaktadır. Bununla birlikte, hukuki evrenselliğin yanı sıra siyasi, medeni ve sosyal²⁰ haklara²¹ dayanan bir ulus-devlet istikrarı fikri aşılandığında, modern vatandaşlığın ortaya çıkması durumunda, ileri sanayileşme bugün vazgeçilmez görünmektedir. Basit bir nedenden dolayı bu durum mevcudiyetini sürdürür: Yüksek düzeyde kişisel refah sağlama ve geniş bir orta sınıf yaratma kapasitesiyle ileri sanayileşme, tek başına, her yerde var olan klan, din ve etnisiteden kaynaklanan bölünmeyi aşma potansiyeli sunmaktadır.

Notlar

Faydalı yorumları için Lewis A. Coser'a, Daniel J. Monti'ye ve Joachim Savelsberg'e teşekkür etmek isterim.

¹ Batılı ortaçağ şehirlerinin Doğulu benzerlerinin aksine neden özel bağlılıkların üstesinden gelebildiği üzerine bkz. Weber (1927; 315-37; 1930: 37-8; 1968: 123&-65, 1301-38).

²Marshall'ın klasik makalesi, on sekiz, on dokuz ve yirminci yüzyılda İngiltere'deki gelişmeler üzerine yoğunlaşmıştır, bu ayrımı oldukça yararlı buluyorum. 'Siyasi haklar' oy kullanma, kamu dairesinde çalışma gibi siyasi süreçlere erişimi içeren haklara daha çok değinirken, vatandaşlık hakları, konuşma, basın ve toplanma özgürlüğü, bireysel özgürlükler, 'adalet hakkı' ve sözleşmelere katılma hakkına atıfta bulunmaktadır (bkz Marshall, 1950: 10-21).

³Ayrı Avrupa ülkelerindeki bu ana konuyla ilgili değişimleri burada göremiyorum (Bkz Jellinek, 1904; Hedemann, 1910, 1935; Thieme, 1954; Bendix, 1977, 1978).

⁴1950'lerin ve 1960'ların yapısal işlevselci modernleşme literatürü 'otomatik' olarak yükselen parlamenter demokrasiyi, ekonomi ve endüstrileşmenin gelişimiyle bağdaştırmaktadır (örneğin bkz. Almond and Coleman, 1960; Almond and Powell, 1966; Levy, 1966; Parsons, 1966, 1971). Benzer varsayımlar Marshall'ın klasik makalesinin temelini oluşturmaktadır. Bu kaynak burada incelenemeyecektir. Bu çalışmanın Weber'e borçlu olunan varsayımlardan tamamen farklı olduğunu söylemek yeterli olacaktır.

⁵İzlenecek olan analiz kesinlikle belli bir ideal tip düzeyinde kalmalıdır.

⁶Burada tanımlanan modern vatandaşlığın parlamenter demokrasiyle direkt ilişkisinin olmadığını vurgulamak gerekmektedir. Bu şekilde bir yönetim, modern vatandaşlığın bazı bileşenlerinin eksik olduğu durumlarda bile varlığını koruyabilir, örneğin İngiltere ve İsviçre'deki eşitlikçilik gibi. Bu nedenle, bu tarz modern vatandaşlık ile güncel parlamenter demokrasiler arasındaki amprik ilişkinin açık olması gerekmektedir. Bununla beraber, parlamenter demokrasi, modern vatandaşlığın bileşenlerinin belli bir kısmı olmadan var olamamaktadır.

⁷Bu makale, modern vatandaşlığın kökenindeki kültürel güçlerin vazgeçilmezliğini net bir şekilde ortaya koymayı amaçlamamıştır. Bunun için daha kapsamlı karşılaştırmalı bir çalışma gerekmektedir. Ancak, bu makale, akılda yer edecek örneklere referansla, modern vatandaşlığın gelişiminin teorik analizinin kültürel güçlerden bağımsız düşünülmemesi gerektiğini göstermeye çalışmaktadır. İster Marxizm'e (bkz Barbale, 1989) ister yapısal işlevcilere borçlu olsun 'modernleşme' yaklaşımları, baskın olarak yapısal paradigmalara ile gerçekleşmektedir. Modern vatandaşlık analizi burada, bu tarz modellerin eksikliğini göstermeye çalışmakta ve kültürel güçlere gerekli olan eklemelerin yapılmasını savunmaktadır. 'Önemli' 'nedensel olarak anlamlı' ve 'dikkat çekici' gibi terimleri, kültürel güçlerin merkezi önemine dikkat çekmek için kullanacağım.

⁸Tamamen sezgisel düşünceler- modern vatandaşlığın gelişimindeki kültürel güçlerin merkezi konumunu gösterme kapasitesi- modern vatandaşlık ya da uluslar için gerçekçi bir model olarak hizmet verme kapasitesini çağrıştıran deneysel etkililikten ziyade erken dönem Amerika Birleşik Devletleri ve Amerikan Kolonileri seçimini belirlemektedir. Ayrıca, bu tartışma modern vatandaşlığın, *sadece* bu örnekteki kültürel güçlerin ortaya çıkmasıyla yükselişe geçtiğini göstermeyi amaçlamamaktadır. Vatandaş sorumluluğu, sosyal güven, eşitlikçilik ve dünya yönelimli bireycilik gibi modern vatandaşlığın bileşenlerinin, bu analizde *ulusal idealler* olarak anlaşıldığının vurgulanması gerekmektedir. Deneysel olarak, bu idealler Amerika Kolonileri'nde ya da başka yerlerde, evrensel olarak açıkça uygulanmamaktadır. Aslında sık sık şiddetli bir şekilde çelişki yaşamışlardır fakat buna rağmen bu idealler önemli etkilere sahiptir. Bu tür ideallerin, kendilerini tamamlamaya dair yapılabileceklerle ilgili (örneğin; 1960'larda ABD'de İnsan Hakları hareketi, bkz Piven and Cloward, 1979) eksiklikleri varsa modern vatandaşlık geniş ölçüde uygulanabilir hale gelememektedir. Sonuç olarak, bu idealler, bilişsel dinamikler ya da düşüncelerle eşit sayılamaz. Bunun yerine eylemi yönlendirmek için çok daha güçlü bir kapasiteye işaret etmektedirler. Bu noktada zorunlu veya bağlayıcı bir bileşen ortaya çıkmaktadır. Bu bileşenin kökeni sadece değerlerde bulunmaktadır (bkz Weber, 1968:33-8). Bunun kaynaklarına bir sonraki bölümde değinilecektir.

⁹Bu terim, Protestan cemaat üyesi, Vaftizci, Kalvinist, cemaatleri bağımsız sayan kilise yanlısı, Presbiteryan kilisesi üyesi, Metodist ve Mennocu kilise kavramlarını kastetmektedir.

¹⁰Bu genelleme elbette Afrikalı-Amerikalılar ile ilgili değildir.

¹¹Bu Parsons'un bakış açısıdır (bkz 1966, 1971).

¹²Bu idealin ne ölçüde kabul gördüğü elbette ayrı bir sorudur.

¹³Bu bağlamda, bugün Japonya güçlü kanıtlar sunmaktadır.

¹⁴Bugün Japonya'da olduğu gibi.

¹⁵Bu tür bir çilecilik mirası, Devrim Savaşı sırasında Thomas Paine (Voltaire'den sonra)'in sergilemiş olduğu tavır gibi bir duruşun temelinde yatmaktadır: 'söylediklerinize katılmama rağmen, bunu söyleme hakkınızı ölümüne savunacağım'. Bu durumun kalıntıları Amerikan siyasi ve sosyal yaşamında (Örneğin, en önemlisi, "Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği", başkalarının haklarını ihlal edip etmediklerine bakılmaksızın bireylerin haklarını savunmaya adanmış bir avukatlar örgütüdür) bugün bile bulunabiliyor olsa da daha yaygın yansımaları rutinleşmiş formlarda görünmektedir. Örneğin, yasalara, Amerikan ceza adaleti sisteminin (rehabilite edici karaktere karşı) cezalandırıcı uygulamalarına ve 'misyoner' politikasına saygı duymak gibi.

¹⁶Lipset, endüstrileşmeden önce istikrarlı demokrasi ile var olan ulusların endüstrileşmeye devam ederken parlamenter demokrasiyi sürdürme şanslarının daha fazla olduğunu ileri sürmektedir. Endüstrileşme ve demokratik kurumların gelişmesi sırasında daha zor durumlarla karşılaşan uluslarda faşizm ya da komünizmin ortaya çıkma olasılığı çok daha fazladır (bkz 1959; 1963: 205-73).Buradaki kavramsal çerçeve kapsamında, bu olasılık; süregiden endüstrileşme bağlamında vatandaş sorumluluğu, sosyal güven ve eşitlikçiliğin gelişimindeki zorlukların bir sonucu olarak ortaya çıkacaktır. Devletin yönlendirici rol oynadığı her yerde, bu görev daha karmaşık bir hal almaktadır. Kapitalizmin sosyal etkilerini ortadan kaldırmak için 'koruma ve bakım' hizmetlerinin sorumluluğunu alan 'güçlü devlet'e ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte, Almanya'da her şeyden önce kendini belli eden, sosyal güvenin en önemli sürdürücüsü olma konusunda tehlike vardır (bkz Kalberg, 1987a). Devlet, düzen adına vatandaşlık sorumluluğu geliştirmeye (sosyal eşitlikçilikten söz etmeden) aktif olarak karşı çıkabilir. Ancak, ABD'de olduğu gibi zayıf devlet/dünya yönelimli bireycilik endüstriyel topluma doğru yönelmiştir fakat bu yönelim endüstrileşmeye devam eden ülkelerde görülmemektedir çünkü (a) bunun başarısı, bu uluslarda eksik olan kültürel güçlerin (ya da bunların 'benzerlerinin') tekrarlanamaz ve alışılmamış düzenlerine dayanmaktadır ve (b) yasal evrencilik adına etnik ve soya dayalı bağlılıkların üstesinden gelmek ve uluslararası şirketlerin çıkarlarına karşı ulusal değerleri korumak için güçlü devletlerin gelişimine ihtiyaç duyulacaktır. Tam olarak bu faktörler, sağlam bir bağlılığın hatta övgünün, devlete bahşedilmesini gerektirmektedir. Yine de bu tarz bağlılıklar, devletin yarı kutsal statüye yükseltildiği abartılı bir itaat ve yağcılık biçiminde olmamalıdır (örneğin, bkz Elias, 1989: 61-294). Vatandaşlık, ulusçuluğun ilk mağdurlarından birini oluşturmaktadır. Bu durumda istikrarsızlık yüzyıllarca devam edebilir. Ulus devletin kendi kendini yönetme becerilerinin; klan karizması, kurumsallaşmış karizma ya da belli bir sınıf (örneğin; dini cemaat ya da işçi sendikası) tarafından baskılanmasından ziyade ilk olarak kurumlarda öğrenilip eyleme dökülmesi, zayıf orta kesime ulaşmayı daha da kolaylaştırmaktadır.

¹⁷'Adil oyun' ya da 'adil bedel' kavramları ekonomik işlemlere bırakılmalıdır.

¹⁸Öyle görünüyor ki, Amerika Birleşik Devletlerinde çileci Protestanlığın hayaleti şimdiki zamanı avlamak için geri dönüyor. Çileci Protestanlık tarafından ortaya atılan ve yüceltilen, günümüzde topluma hizmet etmenin dini bir yükümlülüğü tarafından sınırlandırılmamış olan güçlü bireycilik ve özgüven felsefesi, araçların kullanılabilirliği göz önünde bulundurulduğunda, artık kişisel çıkarların ve arzuların peşinde koşmak gibi görünmemekte, ama böylesi bir arayışı- ve intikamını- canlandırmaktadır. Diğer bir taraftan, Almanlarda olduğu gibi, baskın, içe dönük bireyciliğin yankıları bununla beraber gelmiştir. Bürokratize olmuş ekonomik ve siyasi kuruluşların ışığında modern vatandaşlık felç olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmak zorundadır. Bunun altında yatan neden, şüphelilik ve üstesinden gelinemeyecek gibi görünen engelleri aşmaya yönelik iyimser tavrın yokluğudur.

¹⁹Bu bağlamda, kamusal alan eşitlikçiliği aktif olarak geliştirmektedir.

²⁰Bu, Marshall'ın (1950) üçüncü hak kategorisidir. Ona göre, bu haklar özellikle yirminci yüzyılda, diğer ikisinden sonra ortaya çıkmaktadır. Temel ekonomik güvenliğe ve genel olarak toplumun standartlarına göre yaşamaya karşılık gelmektedir.

²¹İletişim ağları ve ekonominin küreselleşmesi nedeniyle, ulus devletin varlığını sürdürebilmesinin ortadan kalkacağı ve uluslararası ekonomik ve siyasi kuruluşlarla yer değiştireceği fikri bana göre ihtimal dahilinde görünmüyor. Ancak bu şekilde bir durum olursa, parlamenter demokrasinin herhangi bir formunun uzun vadede hayatta kalması için modern vatandaşlığa ihtiyaç duyulacaktır.

KAYNAKÇA

- Almond, Gabriel A. and Coleman, James (eds) (1960) *The Politics of Developing Areas*. Princeton: Princeton University Press.
- Almond, Gabriel, A. and Powell, Jr. Bingham (1966) *Comparative Politics: A Developmental Approach*. Boston: Little, Brown.
- Barbalet, Jack (1989) *Citizenship*. Minneapolis: The University of Minnesota Press.
- Bellah, R., Madsen, R., Sullivan, W.M., Swidler, A. and Tipton, S.M. (1985) *Habits of the Heart: Individualism and Commitment in American Life*. Berkeley: University of California Press.
- Bendix, Reinhard (1977) *Nation-Building and Citizenship*. Berkeley: University of California Press.
- Bendix, Reinhard (1978) *Kings or Peoples*. Berkeley: University of California Press. Cleveland, Frederick A. (1927) *American Citizenship*. New York: Ronald Press Co.
- de Tocqueville, Alexis (1945) *Democracy in America*, two vols. New York: Vintage.
- Dunn, Arthur William and Harris, Hannah Margaret (1919) *Citizenship in School and Out*. Boston: D.C. Heath.
- Elias, Norbert (1989) *Studien über die Deutschen*. Frankfurt: Suhrkamp.
- Hedemann, J.W. (1910 and 1935, two vols) *Die Fortschritte des Zivilrechts im 19. Jahrhundert*, Berlin: Carl Heymanns Verlag,
- Hill, Christopher (1964) *Puritanism and Revolution*. New York: Schocken.
- Hofstadter, Richard (1955) *Social Darwinism in American Thought*. Boston: Beacon.
- Jellinek, Georg (1904) *Die Erklärung der Menschen- und Bürgerrechte*. Leipzig: Duncker und Humblot.
- Kalberg, Stephen (1987a) 'The origin and expansion of *Kulturpessimismus*: the relationship between public and private spheres in early twentieth century Germany', *Sociological Theory*, 5 (Fall): 150-64.
- Kalberg, Stephen (1987b) 'West German and American interaction forms: one level of structured misunderstanding?', *Theory, Culture and Society*, 4 (Nov.): 603-18.
- Kalberg, Stephen (1991) 'The hidden link between internal political culture and cross-national perceptions: divergent images of the Soviet Union in the United States and the Federal Republic of Germany', *Theory, Culture and Society*, 8 (May): 31-56.
- Kalberg, Stephen (1992) 'Culture and the locus of work in contemporary Western Germany: a Weberian configurational analysis', in Neil J. Smelser and Richard Münch (eds), *Theory of Culture*. Berkeley: University of California Press, pp. 324-65.

-
- Khaldun, Ibn (1967) *The Mugaddimah: An Introduction to History* (translated by Franz Rosenthal). Princeton: Princeton University Press. [Originally written in 1377.]
- Konwitz, Milton R. and Kennedy, Gail (1960) *The American Pragmatists*. Cleveland: World Publishing Company.
- Levy, Marion (1966) *Modernization and the Structure of Society*. Princeton: Princeton University Press.
- Lipset, Seymour Martin (1959) *Political Man*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Lipset, Seymour Martin (1963) *The First New Nation*. New York: W.W. Norton & Co.
- Mann, Horace (1848) *Lectures on Education*. Boston: W.B. Fowle and N. Capen.
- Marcuse, Herbert (1964) *One-Dimensional Man*. Boston: Beacon Press.
- Marshall, T.H. (1950) *Citizenship and Social Class*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Miller, Perry (1961) *The New England Mind*. Boston: Beacon Press.
- Nelson, Benjamin (1949) *The Idea of Usury*. Chicago: University of Chicago Press.
- Parrington, Vernon L. (1927) *Main Currents in American Thought*, two volumes. New York: Harcourt, Brace and World.
- Parsons, Talcott (1966) *Societies: Evolutionary and Comparative Perspectives*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Parsons, Talcott (1971) *The System of Modern Societies*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Piven, Frances Fox and Cloward, Richard A. (1979) *Poor People's Movements*. New York: Vintage.
- Ross, Edward Alsworth (1925) *Civic Sociology*. New York: World Book Co.
- Smith, Joseph Warren (1904) *Training for Citizenship*, New York: Longman, Green and Co.
- Sneddon, David (1932) *Education of Political Citizenship*. New York: Columbia University Press.
- Sumner, Graham (1906) *Folkways*. Boston: Ginn and Co.
- Thieme, Hans (1954) *Das Naturrecht und die europäische Privatrechtsgeschichte*. Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht.
- Troeltsch, Ernst (1931) *The Social Teachings of the Christian Churches*, two vols. New York: Harper Torchbook.
- Turner, Bryan S. (1986) *Citizenship and Capitalism: The Debate over Reformism*. London: Allen und Unwin.
- Weber, Max (1927) *General Economic History* (translated by Frank H. Knight). Glencoe, IL: Free Press.
- Weber, Max (1930) *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* (translated by Talcott Parsons). New York: Scribner's.
- Weber, Max (1946) *From Max Weber* (edited and translated by H.H. Gerth and C. Wright Mills). New York: Oxford University Press.

Weber, Max (1951) *The Religion of China* (edited and translated by Hans H. Gerth).

New York: Free Press.

Weber, Max (1958) *The Religion of India* (edited and translated by Hans H. Gerth and Don Martindale). New York: Free Press.

Weber, Max (1968) *Economy and Society* (edited by Guenther Roth and Claus Wittich). New York: Bedminster Press.

Weber, Max (1970) *Zur Geschichte der Handelsgesellschaften im Mittelalter*. Amsterdam: Bonset.

White, Morton (1957) *Social Thought in America*. Boston: Beacon.